

Svět a jeho „otevřenost“

Důraz na „otevřenost světa“ představuje kritické odmítnutí pankauzalismu, ale vlastně nic víc. Zejména ještě zdaleka neznamená akceptování možnosti vzniku čehosi naprosto nového, z ničeho dosavad jsoucího (či byvšího) neodvoditelného. Proto je zapotřebí se myšlenkou „otevřenosti světa“ zabývat do hloubky a rozpoznat její nutné předpoklady, avšak i důsledky. Otevřenost světa znamená či může znamenat především dvojí: jednak to, že se svět nějak otvírá sám – např. vůči nám, vůči subjektu poznávajícímu, ale také aktivnímu, jednak to, že je otevřen vůči aktivitě nebo vůbec „působení“ odjinud, tj. ze sféry mimo rámec světa. Ta druhá možnost nesmí být předem zpochybněna a vyloučena, a to jednak vzhledem k pochybnosti nezdůvodněných předpoklady, jednak proto, že se ukáže možnost obojího zároveň. Pokud totiž chápeme subjekt (v nejširším smyslu, tedy bez omezení na subjekt vědomý resp. poznávající) jako skutečnost dvojí povahy resp. vyznačující se dvojí stránkou, totiž vnitřní i vnější, nepředmětnou i předmětnou, a zejména prostředkující vztahy či přechody mezi obojím, je zřejmé, že každý subjekt je vybaven možností aktivně způsobit něco, co byť minimálně či infinitezimálně ovlivní situaci ve světě. Toto ovlivnění může být rozpoznáno v případě masovosti, tj. když podobných typů aktivního zapůsobení do dané situace (ve světě) je obrovské množství a jsou si podobny, ale může zůstat přes svou eventuelní početnost skryto a nerozpoznáno, je-li jako jednotlivé roztroušeno uprostřed masové převahy toho ovlivňování neskonale početnějšího a tedy převažujícího. Ovšem v případě, že něco nového může „vzniknout“ ve světě na základě setkání dvou nebo celé řady nahodilostí takového nebo naopak různého (nikoli však libovolného) typu, může i vnější nahodilost spolupůsobit na takový vznik, i když ovšem nikoli sama a bez potřebných nemasových, tedy zvláštních aktivit ze strany více subjektů (z nichž žádný by nebyl mocen dosáhnout toho výsledku jen svými vlastními aktivitami). – A tak se ukazuje, že zmíněnou „otevřenost“ světa nemůžeme redukovat na možnosti zásahů do chodu světa zvnějšku, ale že k ní musíme započítat i onu základní mnohost vzájemně nijak fyzicky nesouvisících procesů, díky které je takřka „industriálně“ generována nepřehledná záplava nahodilých setkání, nijak nespravovaných a neřízených, tedy nahodilostí. Co však je třeba zdůraznit obzvláště silně, je neshopnost nahodilostí samých aktivně spolupracovat na vzniku nějakých novinek (obzvláště novinek komplikovaných, „centrokomplikovaných“), které by se hned – právě jako nahodilé – nerozpadly a nezaničovaly. Naprosto nezbytná je tedy aktivita subjektů, navíc schopných organizovat něco jako „paměť“, jež může být předávána jako informace od jednoho subjektu k jiným subjektům.

(Písek, 160221-1.)